

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק בלק תשפ"ה

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 19:12 | 20:28

תל אביב - 19:28 | 20:31

חיפה - 19:20 | 20:32

מגדל - 19:12 | 20:30

באר שבע - 19:28 | 20:28

ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד

על "ראשית גוים עמלק" וכו', ואם כן, ואין זה ברוח נבואה, איך הוא יודע לחזות ולהתנבא כל כך קדימה?

בעל הלבוש עונה על כך ואומר שהנבואה הבאה והגדולה הזו שיאמר עתה בלעם תיאמר מ-'אדי הדלק' האחרונים של הכח הנבואי שהקב"ה נתן לו, מהשיריים של מה שנשאר לו. אבל זה פלא גדול - נבואה כל כך גדולה, והיא נובעת מהשאריות, מהאדים!?

שאלה השניה גדולה יותר. המילה 'עם' מופיעה בפרשה הרבה פעמים - "הן עם לבדד ישכון", אפילו השם 'בלעם' כולל אותה, "הנני הולך לעמי" וכו', ואז הוא אומר לבלק - 'אני רוצה להגיד לך מה יעשה העם הזה, עם ישראל, "לעמך באחרית הימים". עמו של בלק הוא מואב, אבל מואב כמעט ולא תופס מקום בפסוקים הבאים, בנבואה האחרונה של בלעם. הדבר היחיד שיופיע לגבי מואב יהיה על דוד המלך שימחץ את פאתי מואב, אבל עיקר הנבואה תהיה על אדום, עמלק -

וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב וְהָאֵבֶיֶד שְׂרִיד מְעִיר. (שם י"ט)

רש"י אומר שהכוונה שם היא לרומי. ומה לגבי מואב? גם מה שנאמר שם לגבי מואב הוא על תקופת דוד המלך ולא על אחרית הימים כפי שהוא הקדים ואמר.

הרמב"ם מביא מהפסוקים הללו, ואף רש"י לומד כן, שכל האמונה במשיח וכל החיוב לדעת על המשיח הם מהפסוקים האלה וזה אחרית הימים, אז מה הכוונה "אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים"?

להבין את ראשיתו של עמלק

אז שאלנו שתי שאלות - האחת היא שהוא אומר את זה לכאורה מסברה ולא מנבואה, והשניה - במקום לדבר על מואב כפי שהוא הביטח, הוא מדבר בעיקר על אדום כשהנקודה המרכזית שלכאורה בכלל לא היתה בסיפור הזה עד עכשיו היא עמלק, במילים -

...ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד. (שם כ')

ננסה להבין איך הנקודה הזו של עמלק קשורה לכל הברכות ולכל הסיפור של מואב, שלכאורה אלו שני עמים נפרדים לגמרי, וכן לעמוד על הביטוי "ראשית גוים עמלק", שהרי מבחינה היסטורית וודאי שאין הוא נכון; עמלק הוא נכדו של עשו, נינו של יצחק אבינו, בן דוד שני או שלישי שלנו. הוא וודאי אינו "ראשית גוים". כבר אצל נח יש שבעים אומות. רש"י אומר

הנני הולך לעמי

חז"ל אמרו ש-"משה כתב ספרו ופרשת בלעם..." (ב"ב י"ד): ובתוך פרשת ברכות בלעם יש לנו שלש ברכות ועוד אחת. הראשונה הפותחת היא -

כִּי-מְרֹאֵשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הָן-עַם לְבַדְדֵי יִשְׁכְּנוּ וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁבוּ. (במדבר כ"ג, ט')

בברכה השניה נאמר -

הָן-עַם פְּלִבְיָא יְקוּם וְכֹאֲרֵי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֵאֲכַל טָרֶף וְדַם-חַלְלִים יִשְׁתֶּה. (שם כ"ד)

ואז מגיעים לברכה השלישית הפותחת במילים -

מִזֶּ-טְבוּ אֱהַלְיָה יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֶּיהָ יִשְׂרָאֵל. (שם כ"ד ה')

ומסתיימת במילים -

כָּרַע שָׁכֵב כְּאֵרֵי וּכְלִבְיָא מִי יִקְיַמְנוּ מִבְּרִכְיָה בְרוּךְ וְאֲרֹרֶיהָ אֲרוּר. (שם ט')

עם סיום שלש הברכות הללו, נשבר בלק לגמרי, חורה אפו בבלעם, הוא סופק את כפיו ואומר לבלעם -

לֵקֶב אֵיבִל קְרֹאֲתִיהָ וְהִנֵּה בְּרִכַּת בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְעַתָּה בְּרַח-לְךָ אֶל-מְקוֹמָהּ אֲמַרְתִּי כְּכֹד אֲכַבְּדָהּ וְהִנֵּה מְנַעַךְ ה' מִכְּבוֹדָהּ. (שם י"א)

ב'לשון עדינה' הוא פשוט מעיף אותו לכל הרוחות. בלעם, לפני שנפרד ממנו, נתן לו ברכה 'צ'ופר', 'על חשבון הבית', מבלי שהוא נתבקש לכך, אבל הפעם זו ברכה שקשורה לאחרית הימים. אולי נכון יותר להגדיר את מילותיו כעצה יותר מאשר ברכה -

וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכֹה אֵינְעֶצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים. (שם י"ד)

האמת היא שכבר בפסוק הזה ישנם שני קשיים גדולים שרש"י במקום שם לב אליהם; האחד, לאיזה עם אתה הולך, בלעם? הרי אין לך עם, אתה בלי-עם. ורש"י עונה -

הוֹלֵךְ לְעַמִּי. מעתה הריני כשאר עמי שנסתלק הקב"ה מעלי.

כלומר בלעם לא הולך לחבריו, לשבט שלו, לטריטוריה לו, אלא 'אני עכשיו חוזר להיות כמו כל אדם אחר בעולם. הקב"ה הסתלק מעלי'. זה מוזר כי עכשיו הוא עומד לדבר בנבואותיו על המשיח, על כל בני העולם שיכירו בה' אלוקי ישראל מלך,

...לְמָה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי ה' וְהוּא לֹא תִצְלַח. אֲלֵי־עֲלוֹ
כִּי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לְפָנַי אִי־בִיכֶם. (במדבר י"ד, מ"א-
מ"ב)

אבל האנשים נמצאים שם בתנועה נפשית של תשובה -
"חטאנו לה-ה'", ולא מוכנים לקבל. משה ממשיך ואומר להם -
כִּי הָעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לְפָנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בְּחָרְבָם... (שם מ"ג)

שמענו? - העמלקי שם. איך הוא הגיע לשם? לא שמענו על זה
קודם לכן. אנחנו יודעים שאנחנו הולכים לארץ זבת חלב ודבש,
ארץ שבעה עממים, אבל העמלקי אינו אחד מהם. מה הוא
עושה שם בהר בכניסה לארץ ישראל? אך הם לא מקשיבים
למשה -

וַיַּעֲפְלוּ לְעֻזֹת אֱלֹהֵי אֶרֶץ הַחֵר וְאֶרֶץ בְּרִיתֵהוּ וּמִלְשָׁה לֹא־מָשׂוּ
מִקֶּרֶב הַמִּחְנֶה. (שם מ"ד)
והתוצאה -

וַיִּרַד הָעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא וַיָּכּוּם וַיִּכְתּוּם עַד־
הַחֲרָמָה. (שם מ"ה)

עוד מעט נראה שההר ההוא הוא הר הנגב. בספר דברים
כאשר משה חוזר על הסיפור הוא אומר שהעמלקים באו והכו
אתכם ועשו לכם "כאשר תעשינה הדבורים" (דברים א', מ"ד) -
הדבורים עוקצות ולא אכפת להן שהם תמותנה מזה. עוד מעט
נראה שעמלק הם 'יחידת הלוחמים המתאבדים' של אדום,
נכדו של עשו.

עמלק יושב בארץ הנגב

אבל אמרנו שעמלק הופיע כבר לפני המעפילים אצל
המרגלים. כאשר משה שולח את המרגלים לתור את הארץ
הוא אומר להם -

...עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב וְעָלִיתֶם אֶת־הַהָר. וְרֵאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מֵהַיְהוּא
וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזֹק הוּא הַרְפָּה הַמְּעַט הוּא אִמְרָב.
(במדבר י"ג, י"ז-י"ח)

הוא לא אומר להם מילה על עמלק והכוונה הפשוטה היא למי
משבעת העממים. אבל אחרי זה כתוב כך -
וַיַּעֲלוּ בְּנֹגֵב וַיָּבֹאוּ עַד־חֲבֻרֹן... (שם כ"ב)

כולם עלו בנגב אבל כולנו זוכרים שמי שבא לחברון היה רק
כלב בן יפונה, שלא רצה להתפתות לעצת המרגלים. כלומר
השלב שבו הוא התחיל להרגיש שהמרגלים מתחילים
להשתלט עליו,¹ הוא כשהם הגיעו לנגב. מה היה בנגב? כאשר
המרגלים חוזרים הם מספרים למשה מה היה שם -

וַיִּסְפְּרוּ־לֹו וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת
חֶלֶב וְדִבְשׁ הוּא וְזֹה־פְרִיָהּ. אָפֶס פִּי־עֵז הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאָרֶץ
וְהָעָרִים בְּצֻרֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־יִלְדֵי הָעַנְק רָאִינוּ שָׁם. עַמְלֶק
יֹשֵׁב בְּאָרֶץ הַנֹּגֵב... (שם כ"ז-כ"ט)

התלבטות פנימית קשה אם לחבור למרגלים או להישאר נאמן למשה, והוא
כמעט נפל בניסיון המרגלים כי היתה בו רוח אחרת, יצר הרע, אך הוא
השתלט עליה והלך להשתטח בחברון על קברי אבות ומשם הוא קיבל את
הכח להתמודדות.

שהפירוש הוא כתרגומו של אונקלוס שמתרגם שעמלק היה
העם הראשון שבא להילחם בישראל, ולכן אחריתו עדי אובד -
...רִישׁ קְרִבְיָא דִּישְׂרָאֵל הָוֵה עַמְלֶק וְסוֹפֵיהּ לְעַלְמָא יִיבַד.

תחילת הקרבות, המלחמות. אבל צריך להבין מה המשמעות
של זה, ואני חושב שמי שמתבונן לעומק יבחין שלא רק שכל
ברכותיו של בלעם יהיו קשורות לעמלק אלא שכל המהלכים
במדבר ובשנה הארבעים קשורים לעמלק, וכל הגאולה היא
הדיון בין "עם לבדד ישכון", בין ישראל שנקראו "ראשית", לבין
עמלק. מזה נבין את עמלק או אף את סיפור העולם כולו ומה
מעבד את אחרית הימים, מה הסיפור של מה שאנחנו צריכים
לגלות בעולם, וזה הרבה יותר פשוט ממה שאנחנו חושבים.
צריך להבין איך בא בלעם ודווקא מתוך סברה ולא מתוך נבואה
- "הריני כשאר עמי" - אומר את כל זה ומדבר על המשית,
ושעמלק "אחריתו עדי אובד", ומתוך זה אף נגיע בסוף להבין
את "עם לבדד ישכון".

הופעותיו של עמלק

בואו ניזכר בעמלק, נלמד לרגע היסטוריה ונגלה דבר פלאי.
אומר כבר בהתחלה משפט חריף שאולי יישמע מוזר אבל
נסביר אותו; החטא הגדול ביותר של עמלק הוא שבגללו הוקם
צה"ל. זה נשמע מוזר, נכון? בואו נסביר;

עמלק היה הראשון שבא להילחם בישראל, "ראשית גוים
עמלק", ואין הכוונה שהוא הגיע ביום ראשון ואחרים באו יומיים
אחריו, אלא יש כאן דבר אחר לגמרי. כולנו זוכרים את המצווה
"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים" (דברים
כ"ז, י"ז). בפשטות מדובר על המפגש עם עמלק ברפידים, אחרי
שחצינו את ים סוף ולפני שהגענו למעמד הר סיני, שם צמאנו
למים, הקב"ה אמר למשה רבנו ללכת אל הצור ולהכות בו ואז
פתאום -

וַיָּבֹא עַמְלֶק וַיִּלְחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיָדִים. (שמות י"ז, ח')

כאילו בלי שום הקשר, בלי הכנה מראש, בלי שידענו מי הם
ומאיפה הם באו. משה מבקש מיהושע לבחור אנשים
למלחמה, והוא יושב על ראש הגבעה, מרים את ידיו וכך
גוברים ישראל. זה אמת ואכן על זה צריך לכוון במצוות "זכור
את אשר עשה לך עמלק" אבל בואו נבחן את זה מחדש;

עמלק מופיע שלש פעמים בדרך בצאתנו ממצרים בדרכנו
לארץ. הראשונה היא כאמור ברפידים, לפני ר"ח סיון. הפעם
השנייה, וזה מרתק, שבה מופיע עמלק באופן נגלה היא בחטא
המעפילים, אבל באמת הוא הופיע גם פעם אחת קצת לפני כן
ואני מבקש לטעון שכל נפילת המרגלים וחטאם קשורה עם
עמלק. בואו ניזכר במעפילים - אחרי שישראל קיבלו את
העונש של "יום לשנה יום לשנה" (במדבר י"ד, ל"ד) ונגדו עליהם
למות במדבר, קמה קבוצת אנשים שבאה וטוענת "הננו ועלינו
אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו" (שם מ'), אומר להם משה,
וזה היה בתשעה באב בבוקר או ב-י' באב, בשנה השנייה
לצאתם ממצרים -

¹ עי' בשיעור "מצב ההגנה לישראל - אל צבאות ה'", גיליון טועמיה, שלח,
תשפ"ה, שם הזכרנו את דברי האור החיים הק' שפירוש המילים "ועבדי כלב
עקב היתה רוח אחרת עמו" (במדבר י"ד, כ"ד), הכוונה שכלב, בניגוד
ליהושע שקיבל ברכה מיוחדת ממשה רבנו לפני השליחות, אכן היתה לו

וְלִשְׁוֹנָם לְשׁוֹן כְּנַעַן; אָמְרוּ: נִתְפַלֵּל סִתָּם, שְׁנֹאֲמָרוּ: "אִם נִתֵּן תִּתֵּן אֶת הָעֵם הַזֶּה בְּיָדֵינוּ".

ולכן, כיון שישראל לא ידעו באמת מיהם הבאים מולם, התפללו על "העם הזה" באופן כללי -

וַיִּדְרֹךְ יִשְׂרָאֵל נֶגֶד לְ-ה' וַיֹּאמֶר אֲמִינִתָּן תִּתֵּן אֶת־הָעֵם הַזֶּה בְּיָדֵינוּ וְהִחַרְמֵנִי אֶת־עַרְיָהֶם. (שם ב')

כלומר "אני לא אגע בשום דבר שלהם", וכפי שהיא אצל שאול שנצטווה להחרים את כל מה שהיה לעמלק ובוזה הוא נפל שחמל על הצאן.

וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֶם אֹתָהֶם וְאֶת־עַרְיָהֶם וַיִּקְרָא שְׁמֵיהֶם קְרָמָה. (שם ג')

זכור שגם במעפילים הכאת עמלק את ישראל היתה "עד החרמה", ואלו שני מקומות נפרדים.

ישראל לבדם עתידים לרשת את כל העולם

נעצור כאן, נעשה סדר ונראה איך זה כל ההיסטוריה כולה. זה לא יאמן עד כמה זה פשוט. בשביל מה נוצר עם ישראל? מה תפקידו בעולם? הקב"ה אמר לאברהם אבינו שתפקידו הוא להעמיד גוי גדול שתפקידו יהיה - "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (בראשית י"ב, ג'). כל משפחות האדמה יהיו כנעניים שמתברכים ממך, אברהם. אתם מכירים עץ שמברכים את ענפיו בקרקע? כל ענף שירצה להופיע יהיה מבורך דרכך. "ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה" (נסח תפילת הימים הנוראים). כל זה יקרה כי אתם, ישראל, תגיעו לארץ ישראל ותקימו בית תפילה לכל העמים, בלי שום מלחמה -

לולא חטא העגל היו האומות יושבות ארץ ישראל, משלימות עם ישראל ומודות להם, כי שם ד' הנקרא עליהם היה מעורר בהן יראת הרומויות, ולא היתה שום שיטת מלחמה נוהגת, וההשפעה היתה הולכת בדרכי שלום כבימות המשיח. (אורות המלחמה למחן הראי"ה קוק זצ"ל, ד')

זה חז"ל מפורש. חטא העגל ייצר בעולם את מלאך המוות, "וביום פקדי ופקדתי" - ואין לך דור, אין לך חטא שאין בו מפירעון עוון העגל. איך הגענו לחטא העגל? בואו נראה; רגע לפני שמגיעים להר סיני כשהתוכנית היא להגיע ליעד בו נקבל את התורה ונלך איתה ועם משה רבנו, עם לחות מעשה אלוקים,² מה שהיה מעמד הר סיני של "קול גדול ולא יסף" שכל הטבע היה חדור אלוקות, יהיה באבנים, ומשה רבנו ייכנס איתנו לארץ ואין מלחמות, אין עזה, איראן, אין חמאס. כלומר הם קיימים אבל כולם קוראים "ה' אלוקי ישראל מלך". זה נשמע מוזר? כולם מצטטים היום את הפסוק "הן עם לבדד ישכון". זה טוב? לא טוב? הפכו את זה למן משפט כזה ולא שמים לב לפשט שלו. רש"י מפנה אותנו לתרגום אונקלוס שמבאר -

הָא עֲמָא בְּלַחֲדִיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֲסוֹנָן עֲלָמָא.

כלומר - הם, ישראל, יהיו העם בלבדם שעתידים לרשת את כל העולם. רגע, מה?! אנחנו אמורים לנהל גם את טורקמיניסטאן?! רק שבין עד כמה אנחנו לא נמצאים

שמענו? הם מספרים על עמלק שהיה בנגב - ושם התחיל כלב להרגיש שהמרגלים עוד רגע מפילים גם אותו ולכן הוא פרש מהם והלך לחברון להתפלל! מה זה העמלק הזה!?

אגב, אם אנחנו צודקים, נבין למה יהושע לא נפל עם המרגלים. משה אכן הוסיף לו את האות י' לשמו וקרא לו יהושע במקום הושע, אבל כל המפרשים תמהים, שהרי הוא כבר נקרא 'הושע' ברפידים, במלחמת עמלק - זה מדהים. יהושע לא נופל במרגלים כי הנפילה שלהם היתה ברוח העמלקית, ואילו הוא כבר מחוסן לזה. הוא מונה להיות הרמטכ"ל של צה"ל כנגד עמלק, כבר ברפידים! רוחו היתה שלמה יחד עם רוחו של משה כבר שם, וכפי שפרש שם רש"י את המילים "בחר לנו אנשים" -

בְּחַר לָנוּ. לִי וְלָךְ; הַשְׁוֹהוּ לוֹ. מִכָּאֵן אָמְרוּ (אבות פ"ד מ"ב; אדר"ג פכ"ז) יְהִי כְבוֹד תְּלַמִּידְךָ חֻבֵּיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ. (שמות י"ז, ט' ברש"י)

היינו שהם היו באותה רוח, באותה מחשבה, תלמיד ורבו מאוחדים כנגד עמלק.

הכנעני יושב הנגב

עכשיו נגיע לפעם השלישית בה מופיע עמלק - פרשת חקת, בשנה הארבעים. הגענו יחד עם משה, אהרן ומרים לקדש, עיר קצה אדום, שם פנינו למלך אדום כדי לעבור דרכו לארץ ולא בגלל שהוא היה הראשון בשטח אלא כי כל סיפור הגאולה הוא אדום -

וְהָיָה אָדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה יְרֵשָׁה שְׁעִיר אֵיבּוֹ וַיִּשְׂרָאֵל עֲשֵׂה חֵיל. וַיִּרְדּוּ מִיַּעֲקֹב וְהָאֲבִיד שְׂרִיד מְעִיר. (במדבר כ"ד, י"ח-י"ט)

ומבאר רש"י -

וירד מיעקב. ועוד יהיה מושל אחר מיעקב. והאביד שריד מעיר. מעיר החשובה של אדום והיא רומי, ועל מלך המשיח אומר כן, שנאמר בו וירד מים עד ים (תהלים עב, ח) ולא יהיה שריד לבית עשו (עובדיה א, יח).

וההמשך הוא - "וירא את עמלק" (שם כ'). אבל בואו נחזור לקדש; הגענו לקדש ואנחנו עומדים לדבר אל מלך אדום (לכן הוקדמה לזה פרשת פרה אדומה, ולהלן). מלך אדום מסרב לתת לנו לעבור דרכו, ואז פנינו למלך מואב, כך על פי יפתח הגלעדי שמואב בהפטרות חוקת, ומשקיבלנו תשובות שליליות מהם התחלנו לסבוב את ארץ אדום ומואב שבעקבות הסיבוב הזה הגיע כל סיפור בלק ובלעם. שם, כשסבבנו את ארץ אדום -

וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ־עֲרֹךְ יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דְּרֹךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשֶׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי. (שם כ"א, א')

רש"י תמה שם מיהו הכנעני היושב בנגב, שהרי אנחנו יודעים מפר' המרגלים שבנגב יושב העמלקי, והוא עונה -

יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב. זֶה עַמְלָק, שְׁנֹאֲמָרוּ: "עַמְלָק יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב" (במדבר יג, כט) וְשִׁנָּה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן כְּנַעַן, כְּדִי שִׁיחִיו יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְלִים לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת כְּנַעֲנִים בְּיָדָם, וְהֵם אֵינָן כְּנַעֲנִים. רְאוּ יִשְׂרָאֵל לְבוֹשֵׂיהֶם כְּלְבוּשֵׁי עַמְלָקִים,

² כלומר שהטבע חדור אלוקות

תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש
 אדני כוננו ידיה. ה' ימלך לעולם ועד. (שם י"ז-י"ח)
 מסביר שם רש"י את המילה "ועד" -
 לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והיינו בו יסוד...
 לעולם. מקדש לעולם.

להפסיד במלחמה - ולנצח

האם הבנו מה רוצה עמלק לעשות? מה זה "אשר קרך" - זה לא סתם שהוא היה הראשון שנלחם בנו. הוא גאון העולם, עמלק! כל מה שהוא רוצה לעשות זה שגם אנחנו נילחם. לא אכפת לו שנצטיין במלחמה, שילמדו את התו"ל שלנו בכל העולם - אבל שנביא את העולם למצב של מלחמה. שתהיה מלחמה של ישראל בעולם. שיהיה 'בגויים יתחשב', שתהיה מציאות של מלחמה בעולם.

עמלק נוצח ברפידים, גם בעזה ובאיראן, אבל אנחנו שומעים עד עכשיו אותם טוענים השכם והערב שהם ניצחו, ואנחנו, ובעצם כל המערב, מלגלים עליהם - "אתם נורמליים? איך ניצחתם?". כבר אמרתי לא אחת שהגיע הזמן שניקח את האויבים שלנו ברצינות ונקשיב למה שהם אומרים - כשהם אומרים שהם רוצים להשמיד אותנו צריך להבין שזה ברצינות, וגם כאשר הם אומרים שהם ניצחו - הם יודעים על מה הם מדברים. מבחינת עמלק ניצחון זה עצם המלחמה. לא מעניין אותם שחצי או רוב העם שלהם או אפילו כולם ימות. הם יצוצו במקום אחר. כל הופעה של עמלק בתנ"ך היא במיקום אחר. עמלק זה מהות ועניינו הוא לגרום לישראל להיות בלתימה. במקום שאנחנו נפיץ את אור ה', נספר את תהילת ה', אנחנו נאלצים להילחם. עצם קיומה של המלחמה זה הניצחון של עמלק, ולא משנה שאנחנו מנצחים והם מפסידים - כי מיד אחרי זה בא השטן, בא היצר הרע, ואחרי מעמד הר סיני כשמשנה מאחר בכמה שעות, הוא נכנס בנו וטוען "כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו" (שמות ל"ב, כ"ג), ואז נוצר עגל ומכיון שיש עגל יש מלאך המוות וממילא יש מלחמות בעולם. אנחנו ניכנס לארץ ישראל אבל זה יהיה כרוך במלחמות. מבחינתו של עמלק עצם זה הוא הניצחון. הוא על הסוס. זה מה שהוא מחפש.

אילו לא שלחו מרגלים לא נצרכו לכלי זין

חולפת שנה וקצת, מעמד הר סיני היה בו-סיון, חטא העגל היה בט"ז תמוז, ושנה אחרי זה בתשעה באב חוזרים המרגלים. כשמשנה שלח אותם הוא ציוה -

ראה נתתי לפניכם את הארץ, באו ורשו את הארץ... (דברים א', ח')

ורש"י מברר שם בשם הספרי -

באו ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין.

מה עכשיו מחכה לעם ישראל? עמל, שרוצה לומר להם - 'אתם אולי תנצחו אבל אתם חייבים להילחם', וכאשר חייבים להילחם מתחילות השאלות - אולי לא כדאי להיכנס, אולי כן כדאי וכו'. "עמלק יושב בארץ הנגב".

תודעתית במקום של הגאולה אליה אנחנו שואפים... משמעות המשפט הזה היא "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם" (רמב"ם הל' מלכים י"ב, ד') או על אף אחד, אלא כדי יהיה עם אחד שיגלה בעולם ש"ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו משלה" וממילא כולם יקבלו ממנו. הפעם הראשונה שזה נאמר היתה אצל יצחק שם אמר לו הקב"ה "אל תרד מצרימה, שכון בארץ" (בראשית כ"ו, ב') - תגלה את השכינה פה. משמעות הברכה הזו היא שאין שום יישות נוספת כי הכל בטל לאלוקות וכשכולם יבינו שישאל מגלים בעולם שכל מה שיש פה זה רק אלוקות אז יהיה "ונברכו בך כל משפחות האדמה". זה הפשט של "הן עם לבדד ישכון". "ובגויים לא יתחשב" פירושו לא שהוא יהיה הכי חזק כי הוא ניצח אחרים, זה לא ביחס לאחרים, אלא שהוא יגלה את השכינה בעולם. אגב, חז"ל מבררים ש-"שכון בארץ" זה או לשון שכונה או לשון שכינה (עי' בראשית רבה ס"ד, ג'). כל השכונה שלנו, כל הגלובוס, יכיר את ה' אלוקי ישראל - ובשביל זה נברא עם ישראל, כדי ש"עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו" (ישעיהו מ"ג, כ"א).

הסיבה שממנה פחדו אילי מואב

בואו נחזור להתחלה - עם ישראל הולכים להר סיני ובדרך לשם, זה מדהים, עברנו בים סוף שנקרע ושרנו שירה שבה הזכרנו כמה אומות -

שמעו עמים ירגזון חיל אחוז ישבתי פלשת. (שמות ט"ו, י"ד)

חז"ל אומרים שעמלק, "אשר קרך בדרך", הכוונה היא שכל העמים ראו את האמבטיה הרותחת הזו, את ישראל, אבל רק עמלק הוא זה שקפץ פנימה. אבל רגע, עמלק הוא חלק מאדום, נכדו של עשו -

אז נבחרו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישבתי כנען. (שם ט"ו)

אלו אדום ומואב מהפרשה שלנו. שואל רש"י למה הם פחדו, הרי ישראל נצטוו שלא להתגרות בהם! מברר שם רש"י -

אלופי אדום, אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים? אלא מפני אגונות, שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל (מכילתא כאן). נמגו, נמסו, כמו "ברכיבים תמגגנה" (תהלים סה, יא). אמרו: עלינו הם באים, לכלותינו ולירש את ארצנו.

הם פחדו מזה שישראל ימשלו בעולם ויגלו את מלכותו של הקב"ה! הם לא פחדו על עצמם אלא הבינו שבנגמר הזמן של השקר, ואז -

תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עדיעבר עמף ה' עדיעבר עם זון קנית. (שם ט"ז)

שואל שם אונקלוס למה כתוב פעמיים "עד יעבור"? והוא מתרגם -

עד דיעבר עמף ה' ית ארנונא עד דיעבר עמא דנן דפרקתא ית ירדנא.

עד שיעברו את נחלי ארנון - בשנה הארבעים, מול אדום, ועד שנעבור את הירדן, ואז -

המשפט הראשון שיוצא לבלעם הרשע מהפה הוא -

כִּי-מֵרֵאשׁ צְרִים אֲרָאנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשֵׁרֵינוּ הָן-עִם לְבַדָּד יִשְׁכְּן... (כ"ג, ט')

יש בעולם עם אחד שלא נוצר כמו כל העמים. הוא לא נוצר כדי שיהיה לו מקום באו"ם-שמו"ם-כלום, הוא לא נוצר כדי שתהיה לו מדינה, ממשלה או אפילו צבא, אלא הוא נוצר כדי להקים בית תפילה לכל העמים ולהביא לכל העולם את האלוקות ואת השלום, והעם הזה יהיה לבדד והוא ימשול בכל העולם - מילימטר לא פחות מזה. "ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

פירוש "ראשית גוים עמלק" הוא שהם היו הראשית שיש גויים, וגם ישראל הוא גוי, עם ככל העמים, וצריך להתחשב בזה. הראשית של הרעיון הזה, הראשון שיצר את הצורך במלחמה הוא עמלק. ברור שאנחנו צריכים להילחם באויבים, זו חובה, אבל זה גורם לי לשכוח שאין זו מטרת-העל הראשונה במעלה שלנו. אילו לא היינו נופלים בעגל לא היינו צריכים להילחם באף אחד. אלמלא חטאנו במרגלים לא היינו צריכים להילחם באף אחד. אילו לא היינו מכים בסלע במי מריבה לא היינו צריכים להילחם באף אחד, ובכל רגע בהיסטוריה שהגיעה ההזדמנות של סיום המלחמות ועלו מושיעים - מגיע עמלק כדי לוודא שאנחנו ממשיכים לעסוק בלהתבלבל במהי מגמת העל שלנו. זה נקרא "אשר קרך בדרך". זה לא היה רק ברפידים - זה היה גם במרגלים, גם במעפילים ובמלך ערד היושב בארץ הנגב.

זוכרים מה אמרו יהושע וכלב על המרגלים? -

אִם-חֶפְזֵי בָנָי ה' וְהִבִּיא אֹתָנוּ אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר-הִיא זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ. אֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי-מִצְרָיִם וְאַתֶּם אֵלֵי תִירָאוּ אֶת-עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי לֹחֲמֵנוּ הֵם סָר צֵלָם מֵעַלֵיהֶם... (במדבר י"ד, ח' ט')

זה ביטוי מוזר "לחמנו הם". מה שהם אומרים לעם הוא בפשטות שהכניסה לארץ יכולה להיות בלי מלחמות, אבל אתם עכשיו לוקחים אותנו למקום אחרי שהושפעתם מעמלק!". מהותו של עמלק היא לרתום אותי לתפיסת המלחמה.

סכרה, לא נבואה

אמרתי השבוע למישהו שאני חושב שכל אזרח בישראל ראוי להיות ראש ממשלה, אנחנו חיים בדמוקרטיה, אלא אם כן הוא היה גנרל. תראו מה קורה במציאות. אם הוא היה גנרל - הוא חושב מלחמה, וגם אם הוא יחליף את החשיבה שלו ממלחמה זה יהיה לאיך בגוים הוא יתחשב שלא במלחמה, אבל "ה' אלוקי ישראל מלך" הוא שבכלל אין עמלק. "ראשית גוים עמלק" - ואחריתו עדי אובד". "תמחה את זכר עמלק", היינו תמחה את הרעיון העמלקי הזה שבעולם צריך שתהיה מלחמה, שהגאולה תבוא במלחמה. וקשה לומר את זה, כי זו מצווה מפורשת וזה התפקיד שלנו, אבל צריך לזכור שזה נקבע להיות התפקיד שלנו רק בגלל שחטאנו בעגל, רק בגלל שחטאנו במרגלים או נפלנו במי מריבה או עם שאול, וכי הנס של אסתר היה בחו"ל ולא עלינו לארץ כדי שיחול עלינו הענין האלוקי כבראשונה!

ואז נגזרת הגזרה על ארבעים שנות נדודי המדבר, ובשנה הארבעים מגיעים כל העדה מדבר ציון, עדה שלמה שכל מי שהיה צריך למות במדבר כבר מת ונגמרה הגזרה של ארבעים השנה, ומשה מנסה לומר למלך אדום - 'אנחנו באים לעבור דרך לארצנו ובכך נביא את הגאולה השלמה, "דרך המלך נלך" ובביא את המשיח', ולכן לפני שמשה רבנו פונה למלך אדום הוא מלמד אותנו את פרשת פרה אדומה - 'אנחנו עומדים לטהר את העולם מטומאת המוות', ובכך לא יהיה מקום עוד לעמלק, אבל אז בא "הכנעני מלך ערד יושב הנגב" להילחם עם ישראל. הוא שוב מחופש - כבר שלשת אלפים שנה שהוא מתחפש וכל פעם למשהו אחר, כל פעם פרוקסי אחר, הוא יחידת החוד של אדום, החיצונית של אדום הוא עמלק ואין לו בעיה למסור את הנפש ולמות - ואז מתרחש חטא מי מריבה. הם טוענים שהם ניצחו וכל זמן שיש איראני אחד חי שרוצה להשמיד את עם ישראל ומאלץ אותי להתעסק בלחימה במקום להביא את העולם לגאולה שלו הרי שהוא ניצח כי זה כל עניינו.

ממה נבהלו אלופי אדום? הם נבהלו מזה שישראל עומדים להיכנס לארץ וה' אלוקי ישראל ימלוך. מה יש לך בלק מעם ישראל?, הרי הם לא יעשו לך כלום שהרי הם מצווים "אל תתגר בהם מלחמה"? - זה הפחד. ואז בערד עמלק מפסיד, מכים אותו, אבל הוא מצליח לגרום לנו להקים את צה"ל ולצאת למלחמה. נכון, צה"ל ניצח בסיחון ובעוג, אבל כשאנחנו נכנסים גם עם הכוחות שלנו ולא רק עם כוחות העל של הקב"ה, ועל אף שזה מה שצריך להיות בדיעבד, וכשאנחנו שוכחים לפעמים שהכל צריך להיות טהור מהשורש - אנחנו יכולים חלילה גם ליפול בשיטים עם בנות מואב, ואז זמרי וכו'.

הפסד ושמו הקמת צה"ל

ומה קורה אצל שאול? אם לא היה נופל שאול בעמלק היה מוקם בית המקדש וה' היה מלך "ומלכותו בכל משלה" והיו מסתיימות המלחמות בעולם. אך שאול לא מצליח ודוד יקום להילחם בעמלק והקב"ה יגיד לו - 'דוד המלך, אתה לא יכול לבנות את בית המקדש כי אתה עסקת במלחמה', ונכון שזו היתה המצווה - אבל מהותו של המשיח היא לגלות לעולם שאנחנו מביאים לעולם אלוקות, "הן עם לבדד ישכון", שלא יהיה שום דבר בעולם חוץ מאשר הופעת האלוקות.

רוצים לראות איך עמלק ממשיך לנצח? - נקפוץ למגילת אסתר. האם ניצחנו שם את עמלק? לכאורה כן, יש לנו את חג פורים, אבל מנגד האיראנים טוענים שלא ניצחנו אותם אלא הם ניצחו. והתשובה - לא ניצחנו את עמלק. אסתר בוכה ומתחננת לפני המלך שיבטל את הספרים שכתב המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, לבטל את הרעיון ההמני מהעולם, היא מבקשת ממנו 'בוא נגיע אל הניצחון המוחלט האמיתי דהיינו אל השלום', לזה שה' אלוקי ישראל מלך', אבל זה לא קורה. הרגנו שם במגילה את עמלק אבל מה המקסימום שהצלחנו לעשות בעקבות זה שמרדכי ואסתר קיבלו את המלכות? - הקמנו מחדש את צה"ל וקיבלנו אישור "להיקהל ולעמוד על נפשם" ולעשות באויבי היהודים כמו שרצו לעשות לנו. זה דבר ענק, בוודאי, אבל האם זו המטרה שלנו!?

בגג", ודובר צה"ל מודיע לאוכלוסיה האזרחית שם להתפנות ואומר להם - 'אתה עשית חסד עם ישראל כשהם יצאו ממצרים, הרי אתה יתרו ועמלק נתקע בך והוא לא יכול לסבול את מה שאתה ואת מה שאתה מייצג', ועכשיו בא בלעם ואומר ליתרו - 'אנחנו הרי חברים מפעם. פעם היינו שנינו יועצים לפרעה ואז אתה אמרת לעולם עד כמה צריך להרוס את עם ישראל. עכשיו אני מסתכל על עצמי - עוד יומיים-שלושה יגמרו אותי בחרב, אבל אני רואה אותך ואת הצאצאים שלך אחרי שהשתלבת עם עם ישראל. אני רואה את בני יתרו משתלבים בעם ישראל, ויושבים בבתי הדין של ישראל, בעיר התמרים - אז תקשיב לי "איתן מושבך". יש לך יישוב חזק, איתן, "ושים בסלע קינך" - כי גם אם תוגלה לאשור "עד מה אשור תשבך". נניח שאתה תיגלה עם עשרת השבטים שסנחריב מלך אשור היגלה אותם, אז מה? יעברו כמה שנים בודדות, אלפיים או אלפיים חמש מאות שנה, ואתה תחזור (עיי"ש ברש"י). זה זמני - אבל אני אין לי קיום. אתה נתקעת במקום שיחזיר את הכל אל האלוקות'. "הן עם לבדד ישכון".

לתקן עולם במלכות שדי

כשהעם הזה הוקם, המטרה היתה שכל העמים יהיו ענפים שיתברכו בך כל משפחות האדמה. עמלק לקח את התפקיד לשבש לנו את המטרה העליונה, וכל עוד אנחנו תקועים במטרות הביניים של לנצח במלחמה ולא של הניצחון המוחלט, של ה' אלוקי ישראל מלך, של "בית תפילה לכל העמים", אז עמלק עדיין לא הגיע ל"אחריתו עדי אובד".

כל הדיבורים האלה על הכרעה, הכרעה מוחלטת וכו' הם מושגים שבאים להסביר לנו ש"אחריתו עדי אובד". כל תפקידו של עמלק הוא לגרום לנו לברר את הבורים האלה, והכתישה שלו היא זו שתביא להופעה של "בית תפילה לכל העמים", להופעה של השלום. המלך המשיח נלחם מלחמת עמלק, ואומר הרמב"ם, ומקבץ נדחי ישראל ובונה מקדש על מכונו ואז הוא מביא את כל העולם כולו "לתקן עולם במלכות שדי", במהרה בימינו.

ולכן בא בלעם ועושה סדר ואומר לבלק - 'תבין בלק יקר, אתה בסך הכל פרוקסי. אתה מרגיש עכשיו אולי שאתה איזה מלך גדול אבל עוד מעט אתה לא תהיה אפילו איזה צ'ופצ'יק בגלובוס'. יש מאבק בין רומא לירושלים, בין אדום לישראל, בין מלחמה לשלום. יש מאבק בין להביא לעולם אלוקות, בין "עם לבדד ישכון", לבין כל הדברים האלה שהם מנגדים לזה - "העם הזה לעמך". באחרית הימים - "וְהָיָה אֲדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעֵיר אֱיִבּוֹ וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵל. וַיְרֶד מִיַּעֲקֹב וְהָאֵבִיד שְׁרִיד מְעִיר", היינו מרומא, ואז רואים את עמלק ואומרים "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד".

ולמה זה מופיע בסוף, ב-"הנני הולך לעמי"? הרי זו הנבואה הכי גדולה שלו! - כל מה שאמר בלעם לפני כן היה מכח הנבואה, ועכשיו נסתלק הקב"ה מעליו, ואז בא בלעם ואומר לבלק ובעצם הוא אומר את זה לנו - 'בלק, עד עכשיו דיברתי מכח הנבואה, אבל חוץ מהנבואה אני גם נחשב לאדם הכי חכם בעולם מאומות העולם. אני "יודע דעת עליון". ועכשיו אני אומר לך סברה ולא נבואה, אני מדבר אליך עם שכל - אם העולם הזה לא הולך למשיח, אם לעולם הזה אין "עם לבדד ישכון", אם העולם הזה לא יילך למקום הזה - אז בשביל מה הוא נברא?'. זו סברה פשוטה. האמונה במשיח היא 'האדום' של נבואת בלעם, היא הקריאה הפשוטה של כל העולם שיצטק - 'בשביל מה נבראנו? למה נוצר העולם? מה המטרה של כל זה אם לא לתקן את חטא העגל, את חטא המרגלים, לתקן את מציאות עמלק בעולם ולהביא אותו אל בית תפילה לכל העמים!'. 'מהמקום הזה שאני הולך לעמי, שנסתלק הקב"ה מעלי, אני אומר לך את זה'.

איתן מושבך

ואחרי שהוא מדבר על עמלק, הוא נושא את עינו ורואה את הקיני ואומר לו -

...אֵיתָן מוֹשֶׁבְךָ וְשֵׁים בְּסֹלֶע קִנְךָ. כִּי אִם-יְהִי לְבַעַר קִין עַד-מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבְּךָ. (שם כ"א-כ"ב)

זה נשמע קצת כמו כתב חידה. הקיני, אומר רש"י, אלו הם בני יתרו, הגרים, "ורבים מעמי הארץ מתייהדים". איך הם קשורים לפה? במלחמת עמלק, עמלק ישב בתוך אוכלוסיה אזרחית, בגלבו, ואז פונה שאלו לפני שמואל אל הקיני ועושה "הקש

השעור מוקדש
**לזכות עם ישראל, להצלחת ושמירת חיילי צה"ל וכוחות חבטחון, להשבת
 חוטופים מחרח ובשלוט, להשבת כל הנפלים לקבר ישראל, לשלום כל
 היזעמים והאלמנות,**
 לע"נ כל חק' הנפלים על קירוש ח' באירועי המלחמה
 ולע"נ ירידתו בנימין בן שושנה ז"ל
 ולהבייל
 לרפואת כל הנפגעים והחולים ובתוכם
 עמרם בן אייזח חיה, פאני פרוח בת אסתר, חודיה בת ארית,
 שלום בן שרח וחחייל אהוד בן ליאת
 ולזיווג הטון ליעל רחל בת אריאל אסתר תחי'
 להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ לעמטאל - 054-7500516